

5. Варыгин А.Н. Преступность работников сферы здравоохранения и ее тенденции / А.Н. Варыгин, Е.В. Червонных // Пробелы в российском законодательстве. – 2008. – № 2. – С. 260–262.

6. Гринчак С.В. Порухення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини: підстави кримінальної відповідальності : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 / С.В. Гринчак. – Х., 2007. – 18 с.

7. Павлова Н.В. Уголовно-правовое регулирование медицинской деятельности : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 – «Уголовное право и криминология, уголовно-исполнительное право» / Н.В. Павлова. – М., 2006. – 20 с.

НІКІТІН А. О.,
магістрант Інституту підготовки кадрів
(Національна академія
прокуратури України)

УДК 343.24

СУДИМІСТЬ ЯК СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВЕ ЯВИЩЕ: ПРАВОВА ПРИРОДА, ОЗНАКИ ТА ЗАВДАННЯ

Стаття присвячена дослідженню такої кримінально-правової категорії, як судимість. Досліджується її правова природа, ознаки та завдання. Аналізується співвідношення судимості із такими інститутами кримінального права, як кримінальна відповідальність, покарання. Висвітлюються позиції провідних вітчизняних та зарубіжних вчених з приводу означених питань.

Ключові слова: судимість, кримінальна відповідальність, покарання, кримінальне право, інститут кримінального права.

Статья посвящена исследованию такой уголовно-правовой категории, как судимость. Исследуется её правовая природа, признаки и задания. Анализируется соотношение судимости с такими институтами уголовного права, как уголовная ответственность, наказание. Излагаются позиции ведущих отечественных и зарубежных учёных на счет указанных вопросов.

Ключевые слова: судимость, уголовная ответственность, наказание, уголовное право, институт уголовного права.

The article is dedicated to the researching of such a criminal law category as a conviction. It researches its legal nature, features and tasks. It analyzes the ratio of conviction to such the institutes of criminal law, like a criminal liability, punishment. It states of the attitudes of the lead national and foreign scientists, in regards to the specified issues.

Key words: conviction, criminal liability, punishment, criminal law, institute of criminal law.

Вступ. Борьба зі злочинністю є одним із головних завдань України в контексті розбудови справжньої демократичної держави. При цьому дуже важливого значення набувають заходи щодо попередження злочинності, що покладено в основу такого ін-

ституту кримінального права, як інститут покарання. В свою чергу, судимість є таким кримінально-правовим явищем, яке часто пов'язують з закріпленням цілей покарання, розглядають як завершальну стадію кримінальної відповідальності. Таким чином, інститут судимості є саме тим механізмом, що покликаний протидіяти вчиненню злочину особами, шляхом загрози застосування до них різних видів правообмежувальних наслідків.

У різний час внесок у розробку дослідження судимості зробили, зокрема, такі фахівці, як: В.М. Білоконеv, М.В. Грамматчиков, С.І. Зельдов, Б.О. Кириcь, П.В. Коробов, Л.Л. Кругліков, В.О. Навроцький, Є.О. Письменський, Т.Г. Понятовська, А.О. Расюк, А.Ю. Соболев, А.М. Трухін, В.І. Тютюгін, В.С. Трахтеров, А.В. Хабаров, Г.Х. Шаутаєва та інші.

Постановка завдання. Аналіз фахової літератури засвідчив, що до проблем судимості, які залишаються недостатньо вивченими, належать, зокрема, визначення правової природи судимості як соціально-правового явища в контексті співвідношення її з суміжними інститутами кримінального права – кримінальної відповідальності та покарання. Таким чином, метою цієї статті є хоча б часткове висвітлення та аналіз вказаних вище прогалин в науці кримінального права.

Результати дослідження. В юридичній літературі існують різні підходи до визначення судимості, що пов'язано, насамперед, із багатогранним розумінням науковцями співвідношення інституту судимості з інститутами кримінальної відповідальності та покарання. Таким чином, поняття судимості розкривається науковцями на підставі попереднього аналізу її взаємозв'язку з такими інститутами, отже, вже в самому понятті простежується правова природа судимості, яка саме й полягає в тому, яке місце посідає це правове явище у системі інститутів кримінального права.

Досить важливим є врахування всіх суттєвих ознак судимості при формулюванні її визначення для всебічного розуміння цього складного правового явища. Так, С.І. Зельдов досить ґрунтовно підходить до визначення судимості, зазначаючи, що воно матиме наукову обґрунтованість лише тоді, коли буде враховувати і поєднувати в собі всі суттєві ознаки такого кримінально-правового інституту. Тому науковець виводить відповідне поняття судимості з урахуванням характерних ознак останньої. Виходячи з цього, «судимість являє собою правовий стан особи, створений фактом засудження її судом до якої-небудь міри покарання за вчинений нею злочин; вона триває від часу вступу обвинувального вироку в законну силу до закінчення обмеженого законом строку або до визнання судом цього строку достатнім і полягає в настанні для особи певних наслідків кримінально-правового і загальноправового характеру у випадках, передбачених законом» [1].

Водночас А.М. Трухін наголошує на тому, що виведення поняття судимості з її характерних ознак породжує багато питань, насамперед, це проблеми співвідношення з інститутом покарання. Так, науковець зазначає, що ті ознаки судимості, що висвітлюються науковцями у відповідних поняттях, певною мірою є ознаками покарання. Тому визначаючи судимість, необхідно відображати в понятті такі ознаки, які були б специфічними саме для цього кримінально-правового інституту. Тому судимість слід визначити «як міру державного примусу, яка визначається кримінальним законом особі, визнаної судом винною у вчиненні злочину, через засудження винної особи за вчинений злочин, що полягає в передбачених нормативно-правовими актами обмеженнях прав і свобод цієї особи. Судимість має місце протягом часу відбування покарання, а також протягом визначеного кримінальним законом часу з моменту звільнення від покарання. Після закінчення цього часу судимість погашається автоматично. Судимість може бути також знята достроково» [2, с. 46-47]. Таким чином, справедливо робиться наголос на тому, що час дії покарання та судимості не збігається, більш чітко окреслюється ознака строковості судимості, що дозволяє відмежувати її від інституту покарання.

В.В. Голіна розглядає судимість як «один із правових засобів кримінальної відповідальності», яка включає в себе цілий «арсенал таких правових засобів примусово-

го впливу, регулюючи порядок їх застосування і обсяг певними правовими ситуаціями (наприклад, повторність, сукупність, рецидив злочинів, призначення покарання тощо)». Таким чином, автор визначає судимість як «правовий стан особи, створений реалізацією кримінальної відповідальності, що виникає внаслідок засудження винної особи обвинувальним вироком суду за вчинений нею злочин до покарання, який виступає підставою для державного осуду і застосування до неї передбачених законом протягом певного, законом установленого перебігу часу, обмежень та втрат і відіграє роль сприяючого засобу досягнення і закріплення цілей покарання» [3, с. 16-22]. Як бачимо, дане визначення повністю відбиває підхід автора щодо розуміння судимості як одного з правових засобів кримінальної відповідальності. Водночас чітко окреслюється тісний взаємозв'язок судимості з інститутом покарання.

Деякі науковці розглядають поняття судимості саме через зіставлення цього інституту з інститутом покарання, розглядаючи саме взаємопов'язаність цих інститутів у досягненні єдиної, притаманної їм мети. Так, Є.О. Письменський розглядає судимість «як спеціально передбачений законом період, протягом якого повинна проводитися робота, спрямована на з'ясування питання про ефективність понесеного особою покарання, закріплення його результатів, ресоціалізації засудженого». Автор робить такий висновок, аналізуючи мету інституту судимості, зіставляючи її з метою покарання. За його твердженням мета покарання та судимості багато в чому збігається, водночас специфічною метою судимості є її призначення «для соціальної адаптації (ресоціалізації) засудженої особи, яка відбула покарання» [4, с. 27-28]. В такому випадку простежується схожа точка зору з В.В. Голіною щодо розуміння судимості саме як правового стану, який сприяє перевірці і закріпленню досягнутих результатів понесеного особою покарання.

Автор також звертає увагу на відсутність законодавчого закріплення поняття судимості. Ним пропонується наступне визначення: «Судимість є правовим станом особи, який виникає в результаті засудження за вчинений злочин із призначенням покарання та полягає в можливості настання для неї правових наслідків, які передбачені цим Кодексом та іншими законами України» [4, с. 29].

Запропоноване науковцем поняття, на наш погляд, не зосереджує в собі таку важливу ознаку судимості, як її строковий характер. Тобто не окреслюються межі дії стану судимості, які мають досить важливе правове значення, зокрема при відмежуванні даного інституту від інституту покарання.

Порівнюючи судимість з іншими інститутами кримінального права, А.О. Расюк робить висновок, що загальноправові та кримінально-правові обмеження особи слід відносити саме до змісту кримінальної відповідальності, а тому судимість слід вважати субінститутом та самостійною стадією її реалізації, після завершення якої завершується і кримінальна відповідальність особи. Виходячи з таких міркувань, «судимість – це кримінально-правовий субінститут, що існує в контексті кримінально-правових і кримінально-виконавчих відносин, та є юридичною підставою для соціально-правового контролю за посткримінальною поведінкою засудженого» [5, с. 43-53]. Твердження про те, що судимість є саме субінститутом кримінальної відповідальності пояснюється тим, що судимість виступає завершальною стадією останньої, припинення якої відбувається з погашенням або зняттям судимості. Це підтверджується, зокрема, дослідженням М.І. Панова, який визначає темпоральний (часовий) аспект кримінальної відповідальності, що включає наступні етапи: 1) виникнення необхідності початку дії кримінального закону з моменту вчинення злочину, незважаючи на те виявлено цей злочин чи ні; 2) етапи процесуального здійснення кримінальної відповідальності, яка включає наступні підетапи: а) порушення кримінальної справи; б) притягнення особи до кримінальної відповідальності; в) винесення і набрання чинності обвинувальним вироком; 3) виконання покарання, встановленого вироком суду; 4) завершальною стадією кримінальної відповідальності є момент погашення або зняття судимості [6].

Важливим буде наголосити на тому, що судимість не завжди виступає у якості складової частини кримінальної відповідальності. З цього приводу П.В. Коробов слушно зазначає, що максимально допустима межа кримінальної відповідальності визначається моментом, до якого зберігається обов'язок особи, яка вчинила злочин, піддаватися осуду, покаранню і судимості. Тому стан судимості в особи, яка відбула покарання, ще свідчить про наявність кримінальної відповідальності. Але за межами такого стану кримінальної відповідальності вже немає [7]. Розвиваючи цю думку, Г.Х. Шаутаєва відзначає, що «з урахуванням різноманіття форм реалізації кримінальної відповідальності, передбачених кримінальним законом, момент її припинення повинен диференціюватися залежно від того, сполучена застосована міра кримінально-правового характеру з судимістю чи ні. У випадку, якщо застосування заходів кримінально-правового характеру породжує судимість, то кримінальна відповідальність припиняється з моменту її погашення або зняття. Якщо ж застосування заходів кримінально характеру не пов'язане з судимістю, то кримінальна відповідальність припиняється з моменту реалізації такої міри» [8, с. 103]. Цю точку зору підтверджує й А.О. Расюк, яка переконана, що судимість не завжди виступає «обов'язковим елементом кримінальної відповідальності, так як остання може бути реалізована навіть без судимості, якщо засудження винного, виражене в обвинувальному вирокі суду, не пов'язане з призначенням покарання» [5, с. 45]. Це є логічним з тих міркувань, що судимість виступає, насамперед, як засіб перевірки досягнення та закріплення цілей покарання, таких як: загальна та спеціальна превенція, кара.

Таким чином, можна дійти висновку, що у будь-якому випадку засудження особи без призначення їй конкретної міри покарання автоматично робить недоцільним застосування інституту судимості, оскільки відсутня необхідність у виконанні покладених на неї завдань.

Виходячи з того, що поняття судимості не має свого закріплення у відповідних положеннях КК України, А.О. Расюк пропонує наступне визначення судимості, яке, на її думку, має бути зафіксоване у ст. 88 КК України: «Судимість є правовим станом особи, засудженої за вчинений злочин, що триває від моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду до припинення судимості за зазначених в законі умов та підстав, і характеризується настанням для неї встановлених законом кримінально-правових та загальноправових обмежень чи позбавлень» [5, с. 54].

На нашу думку, необхідно наголосити на тому, що запропоноване визначення судимості не повністю вказує на всі притаманні їй ознаки. Так, правовий стан судимості виникає тоді, коли засудження особи пов'язане з призначенням їй певної міри покарання, про що наголошувалося вище, але чомусь не отримало свого відображення у вищезазначеному понятті, хоча було б досить доцільним.

Таким чином, можемо зробити висновок про відсутність однозначного та єдиного підходу до визначення судимості в юридичній літературі. Це пов'язано, насамперед, з досить різноманітним розумінням та висвітленням науковцями правової природи судимості в аспекті її співвідношення з інститутами кримінальної відповідальності та покарання.

Говорячи про співвідношення інституту судимості та кримінальної відповідальності, то в юридичній літературі існує відносна однастайність щодо розуміння судимості в якості завершальної стадії останньої. Водночас щодо її співвідношення з інститутом покарання є дві основні точки зору.

Перша полягає в тому, що інститут судимості тісно пов'язаний з інститутом покарання, але не породжується ним, так як «судимість виникає до початку відбування покарання, а тим більше завершення його відбування» [5, с. 48]. Подібної точки зору свого часу притримувався С.І. Зельдов, який зазначав, що «не можна розглядати судимість в якості правового наслідку виконання чи навіть відбуття покарання, оскільки стан судимості виникає до початку виконання, а тим більше відбуття останнього» [1].

Друга точка зору полягає в тому, що судимість завжди є результатом призначеного покарання. Відрив цих правових категорій одна від одної неприпустимий, вони органічно пов'язані між собою [4, с. 30]. Так, Є.В. Медведєв розглядає судимість як правовий наслідок покарання, тільки не його виконання або відбуття окремо (оскільки стан судимості виникає у засудженого до початку виконання і, відповідно, відбування покарання), а покарання в цілому. На його переконання, судимість не може існувати в правовому просторі сама по собі і, як правило, знаходиться в нерозривному зв'язку з покаранням. Вона виникає з моменту набрання обвинувальним вироком законної сили, разом з призначенням покарання, «виступаючи додатковим шлейфом закладеного в ньому суспільного осуду» [9].

На нашу думку, слід погодитись з тим, що покарання і судимість є тісно взаємопов'язаними інститутами кримінального права, двома послідовними стадіями кримінальної відповідальності, причому остання завжди породжується першою. Це два суміжних інститути, що мають спільне спрямування – запобігання вчиненню нових злочинів та кара засудженого. Судимість, хоча і виникає з моменту набрання обвинувальним вироком суду законної сили і має місце ще до початку відбування призначеного покарання, не може бути породжена тим обвинувальним вироком, яким особі таке покарання не призначене. Вона, по суті, існує й протягом всього строку відбування покарання (як основного, так і додаткового), але важливе правове значення має саме після встановлення факту його повного та остаточного виконання. З цього моменту починають виконуватися покладені на неї завдання щодо досягнення та закріплення тих цілей, які були покладені на попередню стадію кримінальної відповідальності, тобто на виконання призначеного покарання.

З погляду на необхідність відмежування інституту судимості від суміжних інститутів кримінального права, зокрема інституту покарання, слід якомога детальніше висвітлити основні її ознаки. Необхідно зазначити, що вичерпного переліку ознак судимості в науці не було наведено, тому слід проаналізувати всі наявні погляди й визначити всі ті характерні ознаки, які можна зустріти в юридичній літературі.

Так, В.В. Голіна виділяє наступні риси інституту судимості:

1) виступає правовим станом особи, який створений реалізацією кримінальної відповідальності, що стає підставою для застосування до винного передбачених законом обмежень його прав і свобод за певний перебіг часу згідно з законом;

2) нерозривно пов'язана з конкретним злочином і призначеним покаранням;

3) призводить за умов, передбачених законом, до настання для особи, що має судимість, негативних наслідків кримінально-правового і загальноправового характеру;

4) виступає одним із правових засобів досягнення і закріплення цілей покарання, оскільки є своєрідним нагадуванням про минуле і застереженням про можливе настання певних наслідків у майбутньому [3, с. 21-22].

С.І. Зельдов слушно зазначає ще й про таку ознаку судимості, як:

5) регламентований законом строковий характер правового стану судимості [1].

Є.О. Письменський виділяє додатково такі ознаки, які нерозривно пов'язані з ознакою строковості, розкривають її зміст та характеризують початковий момент настання судимості та момент її завершення відповідно:

6) виникає з моменту набрання обвинувальним вироком суду законної сили;

7) погашається після закінчення строку, визначеного КК України, чи знімається у встановленому законом порядку [4, с. 11].

Слід зазначити, що в літературі інколи зустрічається твердження, згідно з якими судимість починається з моменту проголошення обвинувального вироку. На нашу думку, визнання осіб судимими з моменту проголошення обвинувального вироку порушує основоположний принцип кримінального права – принцип презумпції невинуватості. На підтвердження цього можна навести міркування Б.О. Кирися, який зазначає, що «пра-

вило, згідно з яким судимість виникає з моменту набрання законної сили обвинувальним вироком суду, має абсолютний характер й жодні винятки з нього недопустимі і, що цілком природно, законодавством не передбачені. Визнання ж осіб такими, що мають судимість уже з моменту проголошення вироку, означало б визнання судимими осіб, які, згідно з законом, ще вважаються такими, що злочину не вчиняли» [10, с. 468].

Також автор підкреслює ознаку індивідуальності стану судимості:

8) має персональний характер і пов'язана лише з конкретною особою [4, с. 11].

В.О. Навроцький наводить свій перелік специфічних ознак судимості, серед яких окремо слід виокремити:

9) умови перебігу судимості та її кримінально-правові наслідки визначені КК України [11, с. 210]. Натомість, загальноправові наслідки судимості регламентуються іншими нормативно-правовими актами.

Доцільним, на нашу думку, вважаємо виділити також наступні ознаки судимості, як: 1) є завершальною стадією кримінальної відповідальності; 2) виступає кваліфікуючою ознакою багатьох складів злочинів; 3) є складовою частиною певних інститутів кримінального права, зокрема, інституту множинності злочинів.

Виходячи в вищевикладеного, перелік ознак судимості не можна вважати вичерпним, що пов'язано з різним підходом до розуміння сутності судимості.

Аналізуючи праці науковців щодо завдань судимості, можна помітити, що більшість з них вбачають основним завданням судимості боротьбу з рецидивною злочинністю. Такої думки дотримується, зокрема, А.А. Абдурахманова, яка «аналізуючи цілі інституту судимості, приходять до висновку, що вони переслідують ціль боротьби з рецидивною злочинністю, так як основною рисою для визнання рецидиву злочину є наявність у особи не погашеної або не знятої судимості» [12]. Дану позицію підтримує й І.І. Митрофанов, який пише, що «одне з головних призначень інституту судимості полягає у використанні його в протидії рецидивній злочинності осіб». Також «немаловажну роль він відіграє в захисті основ конституційного ладу, цілісності держави, прав і законних інтересів громадян» [13, с. 214].

На нашу думку, необхідно критично ставитись до зазначеної позиції, оскільки завдання судимості є значно ширшими. Очевидним є те, що вона відіграє важливу роль у боротьбі зі злочинністю взагалі, а не тільки із рецидивною, виконуючи профілактичну роль в попередженні вчинення злочинів.

Тому доцільніше розглядати завдання судимості в ширшому розумінні, так як інститут судимості – категорія багатогранна і потребує детального дослідження. Так, Є.О. Письменський пропонує визначити такі завдання судимості: 1) виправлення засудженого; 2) попередження вчинення нових злочинів судимою особою; 3) попередження вчинення злочинів іншими особами; 4) соціальна адаптація (ресоціалізація) особи, яка має судимість; 5) кара [4, с. 11]. В широкому значенні наводить відповідний перелік завдань, який виконує інститут судимості, й А.А. Абдурахманова: 1) спеціальна превенція, тобто попередження здійснення нових злочинів особами, які перебувають у стані судимості; 2) загальна превенція, тобто попередження здійснення злочинів з боку осіб, які в минулому не скоювали злочинів і не піддавалися покаранню; 3) профілактичні можливості судимості, що підвищують роль посткримінального контролю в боротьбі з рецидивом злочинів [12]. Натомість М.В. Граматчиков наводить досить подібний перелік цілей судимості, до яких включає профілактичну (загальне і спеціальне запобігання) і каральну, які повинні вирішити питання про закріплення цілей покарання [14, с. 8].

Дещо ширший перелік завдань судимості наводить В.В. Голіна: 1) підвищення правового впливу судимості на засудженого шляхом створення для нього стану судимості; 2) досягнення і закріплення цілей покарання; 3) виступає в якості елемента формування складів злочинів з підвищеним ступенем тяжкості; 4) попередження вчинення рецидиву злочинів як особою, що має судимість, так і іншими особами [3, с. 19]. Остан-

ня з наведених науковцем ознак, на нашу думку, повністю входить до змісту досягнення та закріплення цілей покарання, тому виокремлювати її в самостійну недоцільно.

Висновки. Керуючись викладеним, можна дійти висновку, що судимість і покарання є тісно взаємопов'язаними, суміжними інститутами кримінального права, двома послідовними стадіями кримінальної відповідальності, що мають однакову мету – запобігання вчиненню нових злочинів засудженим, а вже потім його кара.

У теорії щодо визначення завдань судимості переважає позиція, відповідно до якої такі завдання ототожнюються з цілями інституту покарання. На нашу ж думку, за своєю сутністю подібні завдання судимості та покарання не є абсолютно тотожними, оскільки ці два інститути мають різні часові межі в контексті існування кримінальної відповідальності особи: судимість продовжує існувати й після завершення відбування особою покарання, саме тому відповідні завдання судимості спрямовані на закріплення цілей покарання. Інститут судимості призначений для того, щоб утвердити ті завдання, які були покладені на покарання.

Список використаних джерел:

1. Зельдов С.И. О понятии судимости / С.И. Зельдов // Правоведение. – 1972. – № 1 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.law.edu.ru/article/article.asp?articleID=188547>.
2. Трухин А.М. Судимость как элемент содержания уголовной ответственности / А.М. Трухин // Вестник Крас ГУ : Право. Красноярский государственный университет. – 2004. – № 2. – С. 42–48.
3. Голіна В.В. Судимість : монографія / В.В. Голіна. – Х. : Харків юридичний, 2006. – 384 с.
4. Письменський Є.О. Інститут судимості в кримінальному праві України: дис. ... кандидата юридичних наук : 12.00.08 / Письменський Євген Олександрович. К., 2009 – 242 с.
5. Расюк А.О. Судимость у кримінальному праві України : дис. ... кандидата юридичних наук : 12.00.08 / Расюк Анастасія Олександрівна. – К., 2012 – 289 с.
6. Панов М.І. Кримінальна відповідальність: поняття, принципи, підстава / М.І. Панов // Право України. – 2012. – № 8. – С. 249–260.
7. Коробов П.В. Момент прекращения уголовной ответственности / П.В. Коробов // Правоведение. – 2001. – № 3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://sartraccs.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub/korobov\(2-06-05\).htm](http://sartraccs.ru/i.php?oper=read_file&filename=Pub/korobov(2-06-05).htm).
8. Шаутаева Г.Х. Судимость как форма реализации уголовной ответственности / Г.Х. Шаутаева // Вестник Удмуртского университета: Экономика и право. – 2010. – Вып. 2. – С. 102–108.
9. Медведев Е.В. Судимость и её место в системе средств реализации уголовной ответственности / В.В. Медведев // Мировой судья. – 2010. – № 3 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://justicemaker.ru/view-article.php?id=21&art=228>.
10. Кирись Б.О. Виникнення судимості / Б.О. Кирись // Вісник Львівського університету. Серія юридична. – 2001. – № 36. – С. 444–453.
11. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – [7-ме вид., переробл. та доповн.] – К. : Юридична думка, 2010. – 1288 с.
12. Абдурахманова А.А. Проблемы института судимости в уголовном праве России : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. Наук : спец.12.00.08 «уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / А.А. Абдурахманова. – Махачкала, 2005 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lawtheses.com/problems-institutata-sudimosti-v-ugolovnom-prave-rossii>.
13. Митрофанов І.І. Судимість як засіб кримінально-правового впливу на наркозалежних осіб, які вчинили злочини / І.І. Митрофанов // Науковий вісник Дніпропетровсь-

кого національного університету внутрішніх справ: зб. наук. праць. – 2009. – № 1. – С. 213–222.

14. Грамматчиков М.В. Судимость: исторический, уголовно-правовой и уголовно-исполнительный аспекты : автореф. дис. на соискание уч. степени канд. юрид. Наук : спец.12.00.08 «уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право» / М.В. Грамматчиков. – Красноярск, 2002. – 24 с.

ОСТАШЕВСЬКА О. А.,
ад'юнкт кафедри кримінального права
(Національна академія
внутрішніх справ)

УДК 343.53+343.9

ПЛАТІЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ УКРАЇНИ

Стаття присвячена вивченню правових засад використання платіжних інструментів в діяльності платіжних систем в Україні, а також визначенню місця відповідних понять в кримінальному праві України.

Ключові слова: кримінальне право, платіжна система, платіжний інструмент, документ на переказ, електронний платіжний засіб.

Статья посвящена изучению правовых основ использования платежных инструментов в деятельности платежных систем в Украине, а также определению места соответствующих понятий в уголовном праве Украины.

Ключевые слова: уголовное право, платежная система, платежный инструмент, документ на перевод, электронное платежное средство.

This article is devoted to the study of legal principles in the use of payment instruments in the function of payment systems in Ukraine and to the place of the relevant concepts in the criminal law of Ukraine.

Key words: criminal law, payment system, payment instrument, transfer documents, electronic means of payment.

Вступ. Швидкий розвиток комп'ютерних технологій у світі спричиняє масштабний перехід від готівкових до безготівкових розрахунків на всіх рівнях функціонування держави. На думку Незалежної асоціації банків України, інвестиції в розвиток дистанційних каналів обслуговування дозволяють банкам підтримувати конкурентні переваги на фінансовому ринку. При цьому банки здійснюють значний обсяг інвестицій у розвиток інфраструктури обслуговування карткового бізнесу (насамперед, терміналів в торгових мережах), що сприяє підвищенню частки безготівкових розрахунків [1].

Впровадження в Україні електронної обробки інформації та комп'ютеризація всіх сфер державного функціонування сприяли появі не лише нових видів злочинів, але і виявленню нових предметів кримінального посягання. Система безготівкових розрахунків як елемент банківської системи є однією з найбільш привабливих для злочинців своєю новизною, недосконалістю законодавства в частині відповідальності за незаконні дії в

